

НАСТАВНИ ПРЕДМЕТ: СОЦИОЛОГИЈА
СТУДИЈСКИ ПРОГРАМ: ВАСПИТАЧИ-ПРВА ГОДИНА
ВЕЖБЕ ПО РАСПОРЕДУ: ПОНЕДЕЉАК, 30.03.2020.
САРАДНИК У НАСТАВИ: МАС Невена Настић

25. Основе и облици друштвене стратификације

Људско друштво је одувек било стратификовано, односно подељено на богатије и сиромашније.

Многи мислиоци још од античког доба покушавали су да објасне узроке неједнакости људи и облике на којима се она изражава.

Аристотел је мислио да друштвене неједнакости проистичу из природних неједнакости, јер се сваки човек рађа или као роб или као слободан грађанин.

Софисти, а касније и други мислиоци, а нарочито Русо, указивали су да су сви људи по природи слободни и једнаки, а да их друштво чини неслободним и неједнаким.

Русо је сматрао да је истинска слобода људи постојала у “ природном стању” и да је она нестала настанком приватне својине и развојем цивилизације.

У модерној друштвеној науци настанак друштвених неједнакости објашњава се развијеном друштвеном поделом рада и диференцијацијом између људи која из ње проистиче, било на основу богатства, моћи или угледа.

Различити социолошки правци, различито виде узроке и облике друштвеног диференцирања људи и стратификације друштва.

Марксистички основу друштвене стратификације виде у различитом економском положају људи који произилази из њиховог различитог својинског статуса средстава за производњу. Друштво се дели на класе.

Функционалисти друштвену стратификацију изводе из угледа, односно различитог друштвеног вредновања улога које појединци обављају у друштву. Друштво се дели на статусне групе.

Елитисти сматрају да је друштвена моћ којом располажу групе и појединци основа друштвене диференција је и стратификације. По њима друштво се дели на елите и масу.

Вебер

Он је дефинисао теорију о тродимензионалном груписању људи и о тродимензионалној стратификацији друштва.

Први облик груписања су класе, које настају у економској сфери и у тржишно оријентисаним друштвима. Основ овог раслојавања неједнака расподела друштвеног богатства.

Други облик су статусне групе или сталежи. Основ овог раслојавања је углед који појединци уживају у истом степену, неједнака расподела друштвене части.

Трећи облик су друштвене елите, у које Вебер убраја политичке странке, интересне групе, сталешка удружења итд., чији је циљ да својим руководиоцима обезбеде моћ, а активним члановима изгледе да ће постићи неке идејне или материјалне циљеве. Основ овог раслојавања јесу интереси и идеолошка уверења.

26. Појам и димензије људске репродукције

Друштвени живот људи и људске врсте темељи се на људској репродукцији. Зато без репродукције људи немогуће је постојање људске врсте нити људског друштва.

Људска репродукција, као јединствени процес рађања и одгајања деце, обухвата три међусобно повезане димензије: биолошку, психолошку и друштвену.

Биолошка димензија обухвата полно спајање живих бића из кога настаје ново живо створење.

Психолошка димензија људске репродукције заснива се на свести и емоцијама људи, осећањима према партнеру и породици, јер они у полне односе не ступају само нагоном и инстинктом као друга жива бића.

Друштвену димензију људске репродукције чини то што она није стихијски, већ организован процес, контролисан од стране друштвене заједнице.

Основне друштвене институције које регулишу полне односе, рађање и одгој деце јесу брак и породица.

27. Брак

Брак је установа, односно трајно установљен начин на који друштво одговарајућим нормама и правилима регулише полне везе и односе међу људима.

Развојем људског друштва, у различитим историјским епохама и у различитим културама полни односи су били различито регулисани различитим друштвеним нормама, почев од обичајних и моралних, до религијских и правних.

Током развоја људског друштва постојали су и још увек постоје различити облици брака.

Сви историјски облици брака могу се свести на два основна типа: полигамијски (групни брак) и моногамијски брак.

1. Полигамијски брак је онај брак у коме су друштвено допуштени полни односи више мушкараца и жена, и он је везан за епоху дивљаштва и варварства.
2. Моногамијски брак је онај брак у коме су допуштени полни односи између једног мушкарца и једне жене. Овај брак је везан за епоху цивилизације.
3. Полигамијски брак је током еволуције људског рода, према Л. Моргану и Ф. Енгелсу, имао различите облике. То су: промискуитет, крвно-сроднички брак, брак пуналуа и брак парова – синдијазмички брак.
4. Крвно-сроднички брак је групни брак ендогамног карактера, јер се полни односи одржавају између рођене браће и њихових сестара, а полни односи између родитеља и деце били су забрањени.
5. Брак пуналуа настаје на преласку из дивљаштва у варварство, када је групни брак попримио егзогами карактер, јер је уведена потпуна забрана полног односа унутар рода. Полни односи одржавају се само са браћама и сестрама из другог рода.

6. Синдијазмички брак је прелазни облик између полигамијског и моногамијског брака. Он настаје када унутар полигамних односа долази до полног и емотивног везивања једног мушкарца и једне жене.

7. Моногамијски брак:

Овај облик брака настаје у време када је људски род закорачио у епоху цивилизације.

Моногамијски брак представља трајну и чврсту полну, емотивну и друштвену везу између једног мушкарца и једне жене, која је правно уређена и призната.

Моногамијски брак је све до почетка 20. века био неприкосновена друштвена институција у оквиру које се обављала људска репродукција и из које је израстала породица као основна ћелија друштва и друштвеног живота људи.

Криза брака

После Другог светског рата брак се сусреће са великим изазовима, где све учесталије долази до растурања бракова, нарочито у високоразвијеним земљама.

Распад брака одвија се кроз различите форме, почев од развода као законског прекида брака, раставе супружника који су у браку али не живе заједно, до тзв. Празног брака у коме супружници живе заједно, али само фиктивно (на папиру).

Други изазов моногамијском браку јесу тзв. Алтернативни бракови – кохабитација и хомосексуални (геј) бракови.

28. Породица

Породица је друштвена установа која настаје заснивањем брака између мушкараца и жена у којем се рађају деца.

У развоју друштва и породица је имала различите облике као и брак. Облици породице зависили су од облика брака, начина стицања средстава за живот, социјалне структуре друштва и његовог културног обрасца, посебно религије, обичаја и морала.

Сви облици породице заснивају се на:

1) друштвено санкционисаним или непризнатим биолошким везама (сексуални односи и биолошка репродукција људи);

2) биосоцијалним везама (односи сродства);

3) психосоцијалним везама (социјализација личности); и

4) на економским везама (обављање одређених економских делатности)

Врсте сродства:

-Крвно или природно биолошко сродство. Оно може бити матрилинеарно (по мајци), патрилинеарно (по оцу) и билинеарно (по мајци и оцу).

-Тазбинско, које настаје женидбом или удајом.

-Адоптивно, које настаје усвајањем и признавањем лица изван круга крвних сродника; и

-Духовно сродство, које настаје као резултат дубоких и снажних духовних веза између чланова различитих породица, а изражава се као кумство, побратимство, посестримство и тд.

Облици породице:

Према Диркемовим истраживањима елементарних облика породичног живота, као основне типове породице који су се јављали током људске историје, могу се издвојити следећи облици породице:

- тотемски клан,
- велика породица или здружена породица, патријархална породица и
- савремена, брачна односно нуклеарна породица.